

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00002

A helyi identitás és kohézió erősítése Bodajk térképében

Objektumleírások

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Fehérvárcsurgó épített öröksége

A Bakonynak a Móri-árokra lejtő oldalán települt út- és patakmenti többutcás település, szalagtelkeken fésűs, előkertes beépítéssel. • Első említése, Csurgó néven, 1193-ból származik. A helynév Fehérvárcsurgó formában 1898-tól használatos. 1333-ban már plébániája volt. A mai falu helyén álló Árpád-kori település a 15 éves háborúban elpusztult, de a XVII. században újra betelepült. 1696-ban Csurgón 16 adózó jobbágy élt. Lakói magyarok voltak, a XVIII. század közepéig tisztán református település volt. A XVIII. században a Hochburg család, 1834-től gróf Károlyi György és utódai birtokolták.

ENTZ – SISA 1998 (75.), TAK 2017 (8.), VIRÁG 2005 (64.)

Szent Katalin plébániatemplom

Szabadon álló, egyhajós, gótikus templom, háromnyolcados záródású keskenyebb szentélyvel, homlokzat előtti barokk toronnyal. A XIII. században épült, a XV. században bővítették. A XVI. századtól a reformátusok használták, 1748-tól újra katolikus templom. 1873-ban bővítették és átépítették. 1961-66 között az Országos Műemléki Felügyelőség helyreállította, tervező Nagypál Judit. Egyszerű órapárkányos tornyát hegyes gúlasisak zárja, a hajó déli felén négy csúcsíves és egy téglány alakú ablak és csúcsíves keretes bejárat látható. Műemlék.

ENTZ – SISA 1998 (75.)

Református templom

Szabadon álló, egyszerű, téglány alaprajzú, síkmennyezetes templom, homlokzat előtti toronnyal. 1789-ben épült, 1939-ben tatarozták. A hajó két végén fakarzat húzódik, a toronnyal szemköztin orgona áll 1852-ből. Falazott szószéke, annak fa hangvetője és a padok a templommal egykorúak. Vörösmárvány úrasztala 1878-ból. Aranyozott ezüstkányér, 1753, Pápán a Dunántúli Múzeumban. Műemlék.

A templom mellett álló lelkészlak L alaprajzú, földszintes ház, dór oszlopos tornáccal. Épült 1856-ban.

ENTZ – SISA 1998 (75.)

Károlyi-kastély

A község szélén, enyhe emelkedésen, parkban álló, U alaprajzú, cour d' honneur-ös elrendezésű klasszicista kastély. Régebbi úrilak felhasználásával épült 1844-45-ben, Heinrich Koch terve szerint. Kialakításában szerepe volt a munkálatokat vezető Ybl Miklósnak is. A XX. század elején átalakították. Oldalszárnyai földszintesek, dór oszlopos nyitott folyosóval, végeiken emeletes záróépülettel. A nyugati oldalszárnyon a kápolna fölött torony, melynek eredetileg volt 4 fiatornya és balusztrádos mellvédje hiányzik.

ENTZ – SISA 1998 (75.), TAK 2017 (48.), VIRÁG 2005 (64-67.)

Óvoda

(Deák Ferenc utca 9.)

Utcasorban, szabadon álló, egyemeletes, historizáló, fachwerkes épület a XIX. század végéről. A homlokzatán álló Szent Vince-szobor és fakereszt ugyanezen időből származik. 1893-ban épült, a Paulai Szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek zárdájaként. Építtetője gróf Károlyi Gyuláné, született Pálffy Geraldine volt. Az épületben a zárda mellett óvoda is működött. 1910-től római katolikus leányiskola volt, amelyet 1926-ig a vincés nővérek, majd ekkortól 1941-ig a székesfehérvári szatmári irgalmas nővérek vezettek. A község polgárai a Fehérvárcsurgón született Amerigo Tot tiszteletére az épület tetőterében egy hangulatos kis galéria formájában alakítottak ki emlékhelyet, ahol a művész több kisebb plasztikája, köztéri szobrának kisebb változata és jó néhány grafika is látható.

DAKÓ – ERDŐS – VITEK 2004 (189.), ENTZ – SISA 1998 (76.),
<https://keptar.oszk.hu/html/kepoldal/index.phtml?id=115649>

I. világháborús emlékmű

A temető előtt magas talapzaton álló, gúla alakú, kovácsoltvas kerítéssel körbevett alkotást 1924. augusztus 31-én avatták fel József főherceg, Papp Sándor tábornok, gróf Károlyi József, gróf Festetich Sándor, Felsőőrri Nagy Pál főispán, Havranek József alispán, Zavaros Aladár székesfehérvári polgármester, valamint nagymegyei vitéz Raits Károly tábornok jelenlétében. Felállításának költségét a lakosságra kivetett 20 millió korona pótdadó fedezte. Az emlékmű elején olvasható felirat: „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért!”. A hátoldalán elhelyezett gránit táblán 74 hős katona neve szerepel. Mind a felirat, mind a tábla felújításra került, és visszaállították az elején korábban látható angyalos címet is.

MTI Hírachívum 1920-1945, 1924. szeptember 1. 6. oldal,
http://mnl.gov.hu/mnl/fml/i_vilaghaborus_emlekmuvek_fehervarcsurgo

Lengyel emlékmű

A Petőfi – Kossuth és Deák Ferenc utcák kereszteződésében álló, alacsony kerítéssel körülvett alkotást 1943. szeptember 12-én állították fel a település lakói által befogadott lengyel menekültek kezdeményezésére, hálaiból a védelemért és az ellátásért. Talapzatának felső felirata: „Béke királynője, könyörögj érettünk”. Alatta a magyar és a lengyel címer látható. A címerek alatti felirat: „A magyaroknak a lengyel katonák”. A talapzat legalsó részén, jobb oldalon egy kis márványtáblán az ötvenedik évfordulóról megemlékező felirat olvasható: „Megemlékezésül 1993. 9. 12.”. A Mária-szobor mészkőből, a talapzat műkőből, a táblák és a címerek márványból készültek.

Felhasznált irodalom

- DAKÓ – ERDŐS – VITEK 2004 Dakó Péter – Erdős Ferenc – Vitek Gábor: Fehérvárcsurgó története. Fehérvárcsurgó – Székesfehérvár, 2004. (=Fejér Megyei Levéltár Közleményei 31.)
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent

István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)

TAK 2017

Településképi arculati kézikönyv, 2017.

VIRÁG 2005

Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.